

ГЛОБА Д. М.,

аспірант

*(Державний університет «Київський авіаційний інститут»)***СУКМАНОВА О. В.,**

доктор юридичних наук

*(Сумський державний університет)***УСТИНОВА І. П.,**

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри конституційного

та адміністративного права

(Державний університет «Київський авіаційний інститут»)

УДК 35.073.52:343.352:342.9

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.2.30>**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЗОРОСТІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ
ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ ДЛЯ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ
ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ**

У статті акцентується увага на необхідності забезпечення прозорості процедур публічних закупівель під час воєнного стану в Україні, зокрема в умовах зростаючої загрози корупційних зловживань та необхідності забезпечення ефективного використання обмежених ресурсів для відновлення країни. Особливо увага приділяється новітнім інструментам цифровізації, які сприяють підвищенню ефективності і прозорості публічних закупівель, включаючи використання автоматизованих аналітичних систем та механізмів громадського контролю. Розглянуто інтеграцію міжнародних стандартів та практик, зокрема європейських директив, для подальшого розвитку системи публічних закупівель, що забезпечує запобігання економічній конкуренції, гнучкості і прозорості під час здійснення закупівельних процедур. Особливо акцентовано увагу на важливості громадського моніторингу та співпраці з міжнародними організаціями для зниження корупційних ризиків і підтримки відновлення України після завершення бойових дій. Також аналізується досвід успішного застосування цифрових інструментів для виявлення потенційно корупційних схем і забезпечення належного контролю за витрачанням публічних коштів. Автори підкреслюють важливість забезпечення прозорості здійснення процедур публічних закупівель як основного елементу для зміцнення довіри до державних інститутів та для підтримки сталого розвитку на етапі відновлення після війни. Особлива увага приділяється питанням доступності інформації про кінцевих бенефіціарних власників компаній, які беруть участь у публічних закупівлях. Запропоновано механізми інтеграції відкритих реєстрів бенефіціарної власності з електронними платформами для закупівель, що сприятиме посиленню антикорупційного контролю. Оцінюється вплив використання технологій штучного інтелекту та блокчейну на моніторинг закупівельних процесів. Аналізується ефективність міжнародного досвіду в запобіганні корупційним

ризикам та адаптація кращих практик до українського контексту. Окреслено перспективи вдосконалення нормативно-правового регулювання у сфері державних закупівель з метою підвищення рівня прозорості та підзвітності.

Ключові слова: публічні закупівлі, прозорість, інформаційно-аналітичні системи, воєнний стан, корупція, цифровізація, громадський контроль, відновлення України.

Globa D. M., Sukmanova O. V., Ustynova I. P. Ensuring transparency in public procurement during martial law to combat corruption and support Ukraine's recovery

The article highlights the necessity of ensuring transparency in public procurement procedures during martial law in Ukraine, particularly in the context of the growing threat of corruption and the need to ensure the efficient use of limited resources for the country's recovery. Special attention is given to modern digitalization tools that contribute to increasing the efficiency and transparency of public procurement, including the use of automated analytical systems and mechanisms for public oversight. The integration of international standards and practices, particularly European directives, is examined to further develop the public procurement system, ensuring economic competition prevention, flexibility, and transparency in procurement procedures. Particular emphasis is placed on the importance of public monitoring and cooperation with international organizations to mitigate corruption risks and support Ukraine's recovery after the end of hostilities. The study also analyzes the successful application of digital tools for detecting potentially corrupt schemes and ensuring proper oversight of public fund expenditures. The authors emphasize the importance of transparency in public procurement procedures as a fundamental element in strengthening trust in state institutions and supporting sustainable development during the post-war recovery phase. Special attention is paid to the accessibility of information about the ultimate beneficial owners of companies participating in public procurement. Mechanisms for integrating open beneficial ownership registries with electronic procurement platforms are proposed to enhance anti-corruption oversight. The impact of artificial intelligence and blockchain technologies on procurement process monitoring is assessed. The effectiveness of international experience in preventing corruption risks and the adaptation of best practices to the Ukrainian context are analyzed. The prospects for improving regulatory frameworks in the field of public procurement are outlined to enhance transparency and accountability.

Key words: public procurement, transparency, information-analytical systems, martial law, corruption, digitalization, public oversight, Ukraine's reconstruction.

Вступ. Публічні закупівлі відіграють критично важливу роль у забезпеченні державних потреб та відновленні країни після війни. В умовах воєнного стану, коли постійно виникають нові виклики, зокрема необхідність оперативного реагування на ситуацію, існує ризик зниження прозорості процедур закупівель через спрощення регуляторних вимог та терміновість прийняття рішень. Однак, поряд із цим, зростає загроза корупційних схем, що може значно ускладнити ефективне використання ресурсів та підірвати довіру громадськості до державних інститутів. Враховуючи це, особливо важливо забезпечити прозорість закупівельних процесів навіть у складних умовах, що дозволить не тільки підтримувати ефективність витрачання бюджетних коштів, але й сприятиме довгостроковому відновленню країни після завершення бойових дій.

У процесі відбудови України відкриті та ефективні публічні закупівлі стануть основою для залучення міжнародних інвестицій, відновлення інфраструктури та покращення

економічної стабільності. Тому необхідно шукати механізми, які дозволяють зберегти баланс між прозорістю, гнучкістю та ефективністю, забезпечуючи не лише боротьбу з корупцією, а й сприяння сталому розвитку країни в післявоєнний період.

Постановка завдання. Метою статті є дослідити механізми забезпечення прозорості публічних закупівель у воєнний час як ключового інструменту протидії корупційним ризикам та ефективного використання державних ресурсів для відновлення України.

Результати дослідження. Воєнний стан створює сприятливі умови для корупційних зловживань, таких як необґрунтоване уникнення конкурентних процедур закупівель; надмірне використання прямих контрактів без належного контролю; відсутність ефективного механізму оскарження та незалежного нагляду за процедурою закупівель. Для мінімізації цих ризиків необхідно: розширити механізми незалежного аудиту та перевірки закупівель; залучити громадянське суспільство до процесу моніторингу; використовувати сучасні IT-рішення для автоматизованого аналізу закупівельних даних та виявлення аномалій.

У червні 2023 року Національне агентство з питань запобігання корупції і державне підприємство «Прозорро» інтегрували між собою електронну систему закупівель та Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення. Відзначимо, що замовники в публічних закупівлях зобов'язані відхилити пропозицію учасника, який фігурує в цьому реєстрі [1].

Забезпечення прозорості та боротьба з корупцією в системі публічних закупівель є ключовими факторами для ефективного використання державних ресурсів та відновлення країни після війни. Інтеграція сучасних технологій і активна участь громадянського суспільства дозволять значно знизити ризики корупційних зловживань та забезпечити належний контроль за процесами закупівель.

Цифрові технології значно покращують рівень прозорості закупівель. Використання відкритих даних та автоматизованих систем аналізу допомагає виявляти потенційно корупційні схеми через аналіз транзакцій, підвищувати рівень довіри суспільства до закупівельних процесів і забезпечувати швидке реагування на можливі порушення.

Вагому роль у забезпеченні прозорості публічних закупівель під час воєнного стану відіграють автоматизовані інформаційно-аналітичні системи. Вони дозволяють швидко аналізувати інформацію про учасників закупівель, їхню історію, а також зв'язки з державою-агресором та іншими «ризиковими юрисдикціями»: Республіка Білорусь та Ісламська Республіка Іран. Це важливо з огляду на те, що на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування замовникам забороняється здійснювати публічні закупівлі товарів, робіт і послуг у громадян Російської Федерації/Республіки Білорусь/Ісламської Республіки Іран (крім тих, що проживають на території України на законних підставах); юридичних осіб, утворених та зареєстрованих відповідно до законодавства Російської Федерації/Республіки Білорусь/Ісламської Республіки Іран; юридичних осіб, утворених та зареєстрованих відповідно до законодавства України, кінцевим бенефіціарним власником, членом або учасником (акціонером), що має частку в статутному капіталі 10 і більше відсотків, якої є Російська Федерація/Республіка Білорусь/Ісламська Республіка Іран, громадянин Російської Федерації/Республіки Білорусь/Ісламської Республіки Іран (крім тих, що проживають на території України на законних підставах), або юридичних осіб, утворених та зареєстрованих відповідно до законодавства Російської Федерації/Республіки Білорусь/Ісламської Республіки Іран, крім випадків коли активи в установленому законодавством порядку передані в управління Національному агентству з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів [2].

Відповідно до результатів дослідження YouControl, 40 094 українських компаній та 836 фізичних осіб-підприємців, які є власниками бізнесу в Росії або перереєстрували свої бізнеси під час війни, мають опосередкований зв'язок з державою-агресором. В структурі власності російських компаній є українські фізичні та юридичні особи, а також ці особи є власниками бізнесу в Україні [3]. До вибірки з 40 094 проаналізованих компаній увійшли 344 приватні юридичні особи, в яких за допомогою «Експрес-аналізу» YouControl

було виявлено зв'язки з РФ. Ці підприємства стали переможцями публічних закупівель за період 2014–2024 рр. Основним напрямком діяльності для 95 компаній, що мають прямиий або опосередкований зв'язок з Росією та перемагали в публічних закупівлях за останні 10 років, є торгівля. 94 компанії працюють в переробній промисловості, 35 – у сфері АПК, ще 28 – в будівництві [4].

Це дослідження демонструє, що завдяки використанню інформаційно-аналітичних систем можливо оперативно виявляти ризикових учасників та запобігати їхньому доступу до бюджетного фінансування, в тому числі – виділяти кошти на відновлення. Це також важливо для запобігання ситуаціям, коли українські компанії з російським корінням змінюють бенефіціарних власників на номінальних осіб для обходу санкцій та заборон щодо участі в публічних закупівлях, фактично залишаючись під російським контролем. Команда YouControl приєдналася до CEDAR – спільного європейського простору даних і надійного штучного інтелекту для прозорого державного управління. У межах цього проєкту YouControl представив пілотну версію власної розробки – «Прозоре управління іноземною допомогою для відбудови України». Це технічне рішення збирає, моделює та використовує складні джерела даних, а також забезпечує багатофакторний аналіз ризиків юридичних осіб і пов'язаних із ними ключових осіб. Мета проєкту – допомогти українському та міжнародному суспільству, урядам і донорам (зокрема ЄС) максимально ефективно використовувати їхню інформацію, відкриті дані, сучасні технології та безпечні практики для управління державними фінансами та іноземною допомогою [5].

Отже, використання автоматизованих аналітичних систем під час воєнного стану є необхідною умовою для підвищення прозорості публічних закупівель. Подальша інтеграція таких систем у державні процеси дозволить мінімізувати ризики фінансових зловживань та сприятиме відновленню України на засадах відкритості та чесної конкуренції.

Реалізація проєктів у галузі відбудови і гармонізація з практикою ЄС. У лютому 2024 року Уряд затвердив Стратегію реформування системи публічних закупівель на 2024–2026 роки та Операційний план її реалізації у 2024–2025 роках. У Стратегії описано низку проблем у публічних закупівлях, стан законодавчого регулювання сфери та поставили стратегічні цілі. До того ж визначено операційний план із конкретними заходами та строками [6].

Загалом Уряд найбільше уваги приділяє двом викликам:

1. Реалізація проєктів у галузі відбудови об'єктів, зруйнованих унаслідок повномасштабної збройної агресії РФ.

2. Гармонізація з директивами ЄС щодо публічних закупівель. Зокрема це стосується переліку винятків із Закону, впровадження нових методів закупівель та процедур, більш широкого застосування нецінових критеріїв, регулювання концесій. Гармонізація потрібна і для повного виконання умов Угоди про асоціацію [7].

Окрім цього, Стратегія передбачає для сфери публічних закупівель такі цілі: розвиток інституційної структури, професіоналізація публічних закупівель, розвиток системи Prozoгo, залучення громадянського суспільства до розвитку сфери та міжнародне співробітництво. Ідеться про конкретні статті директив 2014/24/ЄС [8] та ЄС 2014/25/ЄС [9], що регулюють публічні закупівлі. Ціль – розробити законопроєкти та супроводити їх прийняття у Верховній Раді України, а також прийняти інші нормативно-правові акти, необхідні для виконання вимог нових законів, реалізувати їх у системі Prozoгo. В описовій частині Стратегії Уряд констатує, що суспільству і владі потрібен вільний доступ до інформації про те, що купують за бюджетні кошти. Стратегія пропонує сприяти широкому залученню громадянського суспільства – зокрема до планування витрат ОМС, обговорень проєктів місцевих бюджетів [10].

Цей вектор закріплений на рівні окремої стратегічної цілі і містить одне основне завдання – постійно залучати громадянське суспільство до розвитку Prozoгo та контролю за закупівлями. На даний час громадські ініціативи, такі як DOZORRO, відіграють важливу роль у виявленні та публічному висвітленні підозрілих закупівель, що сприяє зменшенню

корупційних ризиків. Очікується, що громадськість братиме участь в обговоренні нормотворчих ініціатив. А громадський контроль за ефективністю закупівель, витрачанням публічних коштів стане доступнішим.

Для цього планують надати доступ до аналітичної інформації про те, як витрачають публічні кошти, вчити роботі з аналітичними системами, публічно обговорювати нормотворчі ініціативи і взагалі широко комунікувати з представниками відповідних громадських організацій та інституцій.

Після закінчення війни Україна стикнеться з масштабними викликами у відновленні інфраструктури, економіки та соціальної сфери. Висока ефективність та прозорість публічних закупівель стануть запорукою ефективного використання міжнародної допомоги та державних коштів. Досягнення цієї мети потребує: впровадження обов'язкової звітності щодо виконання контрактів; використання відкритих тендерів для великих інфраструктурних проєктів; розширення доступу малих і середніх підприємств до державних закупівель.

Окрім цього, висока ефективність та прозорість публічних закупівель є ключовими факторами у протидії корупції. Одним із дієвих механізмів забезпечення прозорості є створення інформаційно-аналітичних платформ, що дозволять замовникам, учасникам торгів, громадськості та правоохоронним органам перевіряти постачальників на наявність ризикових факторів. Такі платформи можуть бути створені за підтримки міжнародних грантових програм у співпраці з українськими та зарубіжними партнерами. Вони забезпечуватимуть автоматичний моніторинг закупівель, виявлення аномальних схем та аналіз зв'язків учасників тендерів із країнами-агресорами.

Система відкритих даних у публічних закупівлях дозволить ідентифікувати підозрілі угоди та уникати недобросовісних постачальників. Громадський контроль та розширення доступу до аналітичних інструментів сприятиме зниженню корупційних ризиків. Використання сучасних технологій та штучного інтелекту у аналізі даних сприятиме оперативному виявленню порушень. Також важливим є забезпечення незалежного аудиту закупівельних процесів із залученням міжнародних експертів.

Для підвищення рівня прозорості необхідно вдосконалювати механізми розкриття інформації про всіх учасників торгів. Впровадження обов'язкової звітності щодо виконання контрактів дозволить уникнути нецільового використання коштів. Використання відкритих тендерів для великих інфраструктурних проєктів сприятиме залученню чесної конкуренції та зниженню рівня корупції. Розширення доступу малих і середніх підприємств до державних закупівель стимулюватиме розвиток національної економіки та зменшить монополізацію ринку.

Таким чином, забезпечення прозорості публічних закупівель через інноваційні інструменти та міжнародну співпрацю є критично важливим фактором у відновленні України після війни.

Висновки. Прозорість публічних закупівель у воєнний час є не лише питанням ефективності витрачання коштів, а й важливим механізмом протидії корупції. Використання цифрових технологій, посилення громадського контролю та впровадження нових механізмів нормативного регулювання дозволять зберегти баланс між гнучкістю та підзвітністю, сприятиме своєчасному виявленню корупційних ризиків, перешкоджатиме доступу до тендерів компаніям із російським капіталом та покращить ефективність витрачання публічних коштів. У свою чергу, ефективна система закупівель сприятиме швидкому та якісному відновленню України після війни.

Список використаних джерел:

1. Система Prozorro інтегрувалась з Реєстром корупціонерів від НАЗК. PROZORRO 16.06.2023 <https://prozorro.gov.ua/uk/news/systema-prozorro-integruvalas-z-reyestrom-korupcioneriv-vid-nazk>.
2. Особливості здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України “Про публічні закупівлі”, на період дії правового

режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування, затвержені Постановою Кабінету Міністрів України від 12.10.2022 № 117.

3. Понад 40 тис. українських компаній мають прямі або опосередковані зв'язки з рф. YouControl 16.12.2024. <https://youcontrol.com.ua/data-research/ponad-40-tysiach-ukrayinskykh-kompaniy-maiut-priami-abo-oposeredkovani-zv'iazky-z-rosiieiu/>.

4. Переможці в публічних закупівлях за останні 10 років та їхні російські зв'язки. YouControl 13.02.2025 <https://youcontrol.com.ua/data-research/peremozhtsi-v-publichnykh-zakupivliakh-za-ostanni-10-rokiv-tayikhni-rosiyski-zv'iazky/>.

5. YouControl has joined the European ecosystem of effective data. CEDAR 17.05.2024. <https://cedar-heu-project.eu/articles/youcontrol-has-joined-european-ecosystem-effective-data>.

6. Закупівлі майбутнього – які вони? Розглядаємо стратегію Уряду. Dozorro 21.03.2024. <https://dozorro.org/blog/zakupivli-majbutnogo-yaki-voni-rozglyadayemo-strategiyu-uryadu>.

7. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифіковано із заявою Законом України № 1678 VII від 16.09.2014.

8. Директива Європейського Парламенту та Ради від 26.02.2014 про публічні закупівлі та скасування директиви 2004/18/ЄС.

9. Директива Європейського Парламенту та Ради від 26.02.2014 року про публічні закупівлі в секторі водопостачання, енергетики, транспорту та послуг в області поштових послуг та скасування директиви 2004/17/ЄС.

10. Розпорядження Кабінету Міністрів України “Про схвалення Стратегії реформування системи публічних закупівель на 2024-2026 роки та затвердження операційного плану її реалізації у 2024-2025 роках” від 02.02.2024 № 76-р.

